

МОРФОСТРУКТУРНО- НЕОТЕКТОНІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ
МЕТОДИ І РЕАЛІЗАЦІЯ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ
АСОЦІАЦІЯ ГЕОМОРФОЛОГІВ УКРАЇНИ

МОРФОСТРУКТУРНО- НЕОТЕКТОНІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ,
МЕТОДИ І РЕАЛІЗАЦІЯ

За редакцією доктора географічних наук,
професора В.П. ПАЛІЄНКО

ПРОЕКТ
«НАУКОВА КНИГА»

Автори:

В.П. ПАЛІЄНКО, М.С. БАРЩЕВСЬКИЙ, Р.О. СПИЦЯ, О.Б. БАГМЕТ,
С.Ю. БОРТНИК, Б.О. ВАХРУШЕВ, В.А. ВЕЛІКАНОВ, І.П. КОВАЛЬЧУК, С.В. КОСТРІКОВ,
Я.С. КРАВЧУК, Е.Т. ПАЛІЄНКО, Г.В. РОМАНЕНКО, В.В. СТЕЦЮК, І.Г. ЧЕРВАНЬОВ

У монографії з урахуванням світового та вітчизняного досвіду, а також власних результатів морфоструктурних досліджень і картографування території України опрацьовано науково-методичні засади та принципи проведення середньо- та великомасштабних морфоструктурних і неотектонічних досліджень і картографування. Обґрунтовано зміст, завдання, методи та схеми дослідницьких операцій під час вивчення морфології, походження, віку рельєфу, виявлення площових, лінійних і кільцевих морфоструктур. Визначено пріоритетні принципи тематичних досліджень і картографування. Розроблено нову легенду до геоморфологічних карт на морфоструктурно-морфоскульптурних засадах. Сформульовано головні завдання підготовчого (передпольового), польового, післяпольового етапів проведення морфоструктурних досліджень і картографування. Схарактеризовано регіональні морфоструктурні умови та особливості морфоструктурного картографування рельєфу України. Визначено головні напрями застосування морфоструктурного і неотектонічного аналізу в практиці пошукових робіт на деякі види корисних копалин, вирішення інженерно-геологічних і геоecологічних завдань.

Для геоморфологів, геологів, фахівців суміжних наук про Землю, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

The scientific and methodological bases and principles of implementing the middle and large scale morphostructural and neotectonic investigations and mapping were developed in the monograph taking into account the world and native experience as well as results of the morphostructural researches and mapping of Ukraine's territory, which have been received by the authors of this work. The contents, tasks, methods and schemes of the research operations during the study of morphology, genesis, age of relief as well as during the reveal of areal, linear and ring morphostructures were substantiated. The priority principles of the subject investigations and mapping were determined. The new legend for geomorphological maps was developed on morphostructural-morphosculptural bases. The main tasks of the preparatory (before-field), field and after-field stages of implementing the morphostructural investigations and mapping were formulated. Regional morphostructural conditions and features of morphostructural mapping of Ukraine's relief were characterized. The main directions of the application of morphostructural and neotectonic analysis in the practice of the search of some kinds of natural resources, solution of engineer-geological and geoeological tasks were defined.

For geomorphologists, geologists, specialists in some adjacent scientific directions of the Earth's sciences, teachers, post-graduate students, students of higher education institutions.

Рецензенти:

академік НАН України *П.Ф. Гожик*, доктор географічних наук *Ж.М. Матвійшина*

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту географії НАН України
(протокол № 8 від 5 серпня 2011 р.)*

Видання здійснено за державним замовленням на випуск видавничої продукції

Науково-видавничий відділ медико-біологічної, хімічної та геологічної літератури
Редактор *О. І. К а л а ш н и к о в а*

В.П. Палієнко, М.С. Баршевський, Р.О. Спиця,
О.Б. Багмет, С.Ю. Бортник, Б.О. Вахрушев, В.А. Веліков,
І.П. Ковальчук, С.В. Костріков, Я.С. Кравчук,
Е.Т. Палієнко, Г.В. Романенко, В.В. Стецюк,
І.Г. Черваньов, 2013
НВП «Видавництво "Наукова думка" НАН України»,
дизайн, 2013

ПЕРЕДМОВА (В.П. Палієнко, В.А. Великанов).....	3
--	---

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СЕРЕДНЬО- ТА ВЕЛИКОМАСШТАБНИХ МОРФОСТРУКТУРНИХ І НЕОТЕКТОНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Досвід морфоструктурних і неотектонічних досліджень (В.П. Палієнко)	5
1.2. Наукові засади вивчення рельєфу з метою морфоструктурного та неотектонічного аналізу	11
1.2.1. Загальні принципи та завдання досліджень (В.П. Палієнко)	11
1.2.2. Геоморфологічні класифікації як основа для морфоструктурних досліджень і картографування (В.П. Палієнко, М.С. Барцевський)	15
1.3. Методологія та методи загальногеоморфологічних і морфоструктурно-неотектонічних досліджень	22
1.3.1. Загальні методи геоморфологічних досліджень	22
1.3.1.1. Класифікації методів (В.П. Палієнко)	22
1.3.1.2. Методи вивчення морфології та морфометрії рельєфу (В.П. Палієнко, Р.О. Спиця)	26
1.3.1.3. Методи вивчення генезису рельєфу (В.П. Палієнко, М.С. Барцевський)	42
1.3.1.4. Методи вивчення віку рельєфу та його еволюції (В.П. Палієнко, М.С. Барцевський)	47
1.3.1.5. Методи вивчення динаміки рельєфу (В.П. Палієнко, Р.О. Спиця)	53
1.3.2. Методичні засади морфоструктурних і неотектонічних досліджень	57
1.3.2.1. Загальні положення (В.П. Палієнко)	57
1.3.2.2. Методи виявлення і вивчення площових морфоструктур (В.П. Палієнко, Р.О. Спиця)	65
1.3.2.3. Методи виявлення та вивчення лінійних морфоструктур (В.П. Палієнко, Р.О. Спиця)	89
1.3.2.4. Методи виявлення та вивчення морфоструктур центрального типу (С.Ю. Бортник)	103
1.3.2.5. Кількісна оцінка динаміки неотектонічної активності морфоструктур (В.П. Палієнко, Р.О. Спиця)	113
1.3.2.6. Застосування ГІС-технологій для морфоструктурно-неотектонічних досліджень (С.В. Костріков, І.Г. Черваньов, Р.О. Спиця)	119

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ МОРФОСТРУКТУРНОГО І НЕОТЕКТОНІЧНОГО КАРТОГРАФУВАННЯ

2.1. Принципи та завдання тематичного картографування	137
2.1.1. Пріоритетні принципи морфоструктурного картографування (В.П. Палієнко)	137
2.1.2. Типи геоморфологічних карт (В.П. Палієнко, М.С. Барцевський)	138
2.1.3. Зміст морфоструктурних карт (В.П. Палієнко)	141

2.1.4. Зелена легенда до середньо- і великомасштабних морфоструктурних карт (<i>В.П. Палієнко, Р.О. Спиця, Б. О. Вахрушев, М.С. Барцевський</i>)	146
2.2. Організація робіт для проведення морфоструктурних досліджень і картографування <i>В.П. Палієнко, Р.О. Спиця</i>)	147
2.2.1. Підготовчий (передпольовий) етап	148
2.2.2. Польовий етап	154
2-2.3. Післяпольовий етап	156

РОЗДІЛ 3

**РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОРФОСТРУКТУРНО-НЕОТЕКТОНІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ І КАРТОГРАФУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ** 159

3.1. Загальна характеристика морфоструктури та морфоскульптури рельєфу (<i>В. П. Палієнко</i>).....	159
3.2. Геоморфологічне районування (<i>В.П. Палієнко, М.С. Барцевський, С.Ю. Бортник, Е.Т. Палієнко, Б. О. Вахрушев, Я. С. Кравчук</i>)	166
3.3. Особливості морфоструктурно-неотектонічних досліджень і картографування рельєфу гірських і рівнинних територій (<i>В.П. Палієнко, М.С. Барцевський, Р.О. Спиця, О.Б. Багмет, Г.В. Романенко, С.Ю. Бортник, Б.О. Вахрушев, Я. С. Кравчук</i>)	175

РОЗДІЛ 4

**ГОЛОВНІ НАПРЯМИ ПРИКЛАДНИХ
МОРФОСТРУКТУРНО-НЕОТЕКТОНІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
І КАРТОГРАФУВАННЯ** 197

4.1. Морфоструктурно-неотектонічні дослідження та картографування в практиці пошуків родовищ корисних копалин	197
4.1.1. Нафта і газ (<i>В.П. Палієнко, І.Г. Черваньов</i>).....	198
4.1.2. Ендогенне зруденіння (<i>Е.Т. Палієнко, С.Ю. Бортник, В.П. Палієнко, Р.О. Спиця</i>)	217
4.1.3. Екзогенне зруденіння та розсипи (<i>Е.Т. Палієнко</i>)	223
4.2. Морфоструктурно-неотектонічні дослідження та картографування в практиці інженерно-геологічних робіт (<i>Я.С. Кравчук, В.П. Палієнко, Е.Т. Палієнко, Р.О. Спиця</i>).....	227
4.3. Морфоструктурно-неотектонічні дослідження та картографування для вирішення геоекологічних завдань (<i>І.П. Ковальчук, В.П. Палієнко, Р.О. Спиця, В.В. Стецюк</i>)	234

ПСЛЯМОВА	241
----------------	-----

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	243
-------------------------	-----

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	253
---------------------------------	-----